

DIAK

Carita Ferm

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (ylempi AMK)

Monialainen ja yhteensovittava johtaminen

Opinnäytetyö, 2025

Itsenäistymisen polku

Nuoren palveluiden jatkumo, sijaishuollosta jälkihuoltoon

TIIVISTELMÄ

Carita Ferm
Itsenäistymisen polku
29 sivua ja 1 Liitettä
Kevät, 2025
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Monialainen ja yhteensovittava johtaminen
Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto (YAMK)

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan nuoren itsenäistymisen polkua sijaishuollosta jälkihuoltoon nuorten omakohtaisten kokemusten kautta. Tavoitteena oli kyselyn ja haastatteluiden avulla tuoda nuoren subjektiivinen kokemus itsenäistymisestä sijaishuollosta jälkihuoltoon, mikä saattaisi selkeyttää näkemystä ja yleiskäsitystä siitä, mitä nuoret mahdollisesti odottavat itsenäistymisen tuelta. Tarkoituksena on kehittää nuorten kanssa tehtävää jälkihuoltotyöskentelyä osallistavaksi jatkumoksi nuoren tarpeet huomioiden. Aineistonkeruun avulla oli tarkoitus tuoda esiin nuorten kokemuksia ja kuulla heidän mielipiteitään itsenäistymisestä ja jälkihuoltoon siirtymisestä.

Tässä tutkimuspainotteisessa opinnäytetyössä käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimusaineisto koottiin yksilöhaastatteluin ja kyselyin, jälkihuoltoon oikeutetuilta nuorilta. Haastattelu ja kysely sisälsi kolme kysymystä nuoren itsenäistymisen polusta sijaishuollosta jälkihuoltoon. Kysymykset luokiteltiin koskemaan nuorten kokemusta palveluiden jatkumosta ja siihen saadusta tuesta. Vastauksia saatiin kuudelta nuorelta. Tämän tutkimuksen avulla saatiin nuorten kokemuksia itsenäistymisestä ja heidän toiveista jälkihuollon tukityöskentelyn onnistumiselle. Saaduista vastauksista voidaan yhteenvetona todeta, ettei nuoren palveluiden jatkumo toteudu. Nuoret korostivat jälkihuollosta saatavan varhaisen tuen ja tiedon puutteesta sekä jälkihuollon palveluista putoamisen.

Opinnäytetyön tutkimusaineisto palvelee työelämän yhteistyötahoa Familiar Oy:ta nuoren palveluiden jatkumon kehittämistyössä.

Asiasanat: lastensuojelu, avopalvelut, sijaishuolto, jälkihuolto, itsenäistymispolku

ABSTRACT

Carita Ferm

The path to independence

Pages 29 ja 1 appendices

Spring, 2025

Diaconia University of Applied Sciences

Master's Degree Program in Social and Health Services

Master's Degree in Multidisciplinary and coordinating leadership

This thesis examines the path of young people's independence from foster care to aftercare through young people's personal experiences. The aim was to use questionnaires and interviews to bring the young person's subjective experience of independence from foster care to aftercare, which might clarify the view and general understanding of what young people might expect from the support of independence. The aim is to develop post-care work with young people into an inclusive continuum, considering the needs of the young person. The purpose of the data collection was to highlight the experiences of young people and to hear their opinions on becoming independent and moving to after-care.

This research-oriented thesis used a qualitative research method. The research material was collected through individual interviews and questionnaires from young people eligible for after-care. The interview and survey included three questions about the path of young independence from foster care to aftercare. The questions were categorized to apply to young people's experience of continuum and the support received for the continuum services. Responses were received from six young people. This study provided young people with experiences of becoming independent and hopes for successful after-care support work. In summary, it can be said from the answers received that the continuum of young people's services does not materialize. Young people highlighted the lack of early support and information from after-care and the fall from after-care services.

The research material of the thesis serves the co-operation partner of working life, Familiar Ltd, in the development of a continuum of young services.

Keywords: child welfare, open services, substitute care, aftercare, independence path

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1 Nuoruus elämänvaiheena	6
2.2 Nuoren ihmisen elämänhallinta ja itsenäistymistaidot.....	7
2.3 Jälkihuolto	8
2.4 Polkumalli.....	9
2.5 Kohtaamisen taito	10
2.6 Yhteensovittava työskentely.....	12
3 FAMILIAR, AVOPALVELUT UUSIMAA	13
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET.....	15
5 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA TYÖELÄMÄTAHO	15
6 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA SEN ANALYYSI	16
7 TULOKSET	17
7.1 Palveluiden jatkumon toteutuminen	18
7.2 Onnistunut jälkihuolto.....	20
8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	22
9 POHDINTA	23
LÄHTEET.....	26
LIITE 1.	29

1 JOHDANTO

Vuosia lastensuojelussa työskennelleenä olen kiinnittänyt huomiota siihen, kuinka sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret ovat väliinputoajia eivätkä aina kykene jatkamaan itsenäistymispolkuaan siitä putoamatta.

Sijoitusten taustatekijät ja niiden yhdistelmät kuten, kaltoinkohtelu, kouluvaikeudet, vanhempien ja nuorten päihteiden väärinkäyttö ja psyykinen epävakaus, eivaltaväestön kulttuurista, sijoitus teini-iässä, vaihtelevat asuin- ja sijoituspaikat sekä niiden myötä katkeilevat suhteet. Kaikki nämä tekijät tuovat haasteita sekä sijaishuollolle, että sen jälkeiseen nuoren itsenäistymisen vaiheeseen ja omatoimiseen selviytymiseen. Palvelu- ja toimintajärjestelmämme on rakentunut viime vuosien aikana hyvin erikoistuneeksi, hajanaiseksi, monitasoiseksi ja monimutkaiseksi. (Yliruka ym. 2018, s. 37–39.) Itsenäistyvien palvelupolku ja jälkihuollon tukipalvelut ovat hajallaan eri hallinnonaloilla. Nuorten putoamista eri tukijärjestelmien kuin palvelujärjestelmien väliin on todettu useissa asiaa selvitelleissä raporteissa. Mitä enemmän nuoren elämässä on liikkuvia palasia, sitä vaikeampaa nuoren on navigoida järjestelmässä. (Yliruka ym., 2020, s. 8–9.)

Elämässä Eteenpäin YEE -hanke (2020–2023) on pyrkinyt vastaamaan tähän haasteeseen. Lähtökohtana yhdenvertaisuus ja osallisuus ohjaavat yhteistä kehittämistyötä ja palveluiden uudistamista. Itsenäistymisen tuen palvelupolkuja kehitetään, toteutetaan ja mallinnetaan nuorten tarpeita vastaaviksi yhdessä nuorten ja ammattilaisten kanssa. Muutokset sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden järjestämisessä jatkuvat vielä pitkään. Hyvinvointialueiden toiminta alkoi vuoden 2023 alussa. Tämän myötä vastuu lastensuojelupalvelujen järjestämisestä siirtyi kunnilta 21 hyvinvointialueelle. (Hirschovits-Gerz ym., 2022, s. 3–4.)

Opinnäytetyöni tavoitteena on mahdollistaa nuoren äänen ja mielipiteen näkyväksi tuleminen. Kyselyn ja haastatteluiden tavoitteena on nostaa nuoren subjektiivinen kokemus itsenäistymisestä sijaishuollosta jälkihuoltoon, mikä saattaisi

selkeyttä näkemystä ja yleiskäsitystä siitä, mitä nuoret mahdollisesti odottavat itsenäistymisen tuelta.

Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää nuorten kanssa tehtävää jälkihuoltotyöskentelyä osallistavaksi jatkumoksi nuoren tarpeet huomioiden. Kyselyn ja haastatteluiden avulla selvitän, mitkä asiat ovat tärkeitä onnistuneessa jälkihuollossa. Tavoitteena on kyselyn vastausten perusteella kehittää nuoren itsenäistymispolku työskentelyä sijaishuollosta jälkihuoltoon asiakaslähtoisemmäksi jatkumoksi.

Kyseessä on laadullinen tutkimus, jossa aineistonkeruu on tehty kyselyinä ja haastatteluina, Familiarin avopalvelut Uudenmaan jälkihuoltoon oikeutetuille nuorille. Opinnäytetyöni on ajankohtainen ja vastaa uudistuvan lastensuojelun jälkihuollon muutostarpeeseen.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Sijoitukseen johtaneet tekijät tuovat haasteita sekä sijaishuollolle että nuoren itsenäistymisvaiheeseen ja omatoimiseen selviytymiseen sen jälkeen. Palvelu- ja toimintajärjestelmämme on viime vuosien aikana rakentunut hyvin erikoistuneeksi, hajanaiseksi, monitasoiseksi ja monimutkaiseksi. Itsenäistyvien nuorten palvelupolku on katkonainen, ja jälkihuollon tukipalvelut ovat hajautuneet eri hallinnonaloille. (Yliruka ym., 2018, s. 38–39.) Nuorten putoaminen eri tukijärjestelmien ja palvelurakenteiden väliin on todettu useissa asiaa selvittäneissä raporteissa. Palvelupolun yhtenäistämiseksi voitaisiin hyödyntää osallisuutta mahdollistavia ja vahvistavia rakenteita, malleja ja menetelmiä, jotka tukevat osallistavaa toimintakulttuuria. Tällaisia ovat esimerkiksi dialoginen ja systeeminen työote. (Heino ym., 2022, s. 177.)

2.1 Nuoruus elämänvaiheena

Nuoruus on 13–25 ikävuosien välille sijoittuva aikamatka kohti aikuisuutta. Näiden vuosien aikana tapahtuu paljon kasvua ja kehitystä, niin psyykkisesti kuin fyysisesti. Nuoruusikää määritellään murrosiän alkamisen ja oman itsenäistymisen saavuttamisen väliseksi ajanjaksoksi. Nuoren psykologiseen kehitykseen vaikuttavat fyysinen kasvu ja kypsyminen, ajattelun kehittyminen, tunne-elämän kehitys sekä muutokset sosiaalisissa suhteissa ja sosiokulttuurisessa ympäristössä. Nuoruus on elämänvaihe, joka luo perustan ja suunnan myöhemmälle aikuiselämälle. (Kiuru ym., 2023, luku Nuoruus.)

Nuoren kasvuun ja kehitykseen vaikuttavat monet tekijät, kuten perhe, ystävät, koulu ja yhteiskunta. Itsenäistyminen on olennainen osa nuoruutta, mutta se vaatii aikaa ja tukea. Rakkaus ja tuki auttavat nuorta tuntemaan olonsa turvalliseksi ja rakastetuksi, mikä edistää hänen kasvuaan kohti aikuisuutta. Turvallinen kasvuympäristö tarjoaa nuorelle mahdollisuuden kokeilla uusia asioita ja tehdä virheitä turvallisesti. (Aaltonen ym., 2007, s. 14–15.) Lastensuojelun asiakkaat ovat

usein sijoitettuina juuri siksi, että nämä kasvua ja kehitystä tukevat elementit puuttuvat heidän elämästään.

2.2 Nuoren ihmisen elämänhallinta ja itsenäistymistaidot

Elämänhallinnan käsite voidaan jakaa kahteen osa-alueeseen: ulkoiseen ja sisäiseen elämänhallintaan. Sisäinen elämänhallinta liittyy nuoren sisäiseen maailmaan – ajatuksiin, tunteisiin ja asenteisiin. Ulkoinen elämänhallinta puolestaan koskee nuoren vuorovaikutusta ympäristön kanssa sekä käytännön elämää. Ulkoinen elämänhallinta auttaa nuorta sopeutumaan muutuvaan maailmaan ja saavuttamaan tavoitteitaan. Sisäinen ja ulkoinen elämänhallinta ovat yhteydessä toisiinsa: vahva sisäinen elämänhallinta tukee ulkoista toimintaa, ja onnistumiset ulkoisessa maailmassa vahvistavat itsetuntoa ja sisäistä hyvinvointia. (Aaltonen ym., 2007, s. 185–186.)

Sisäinen elämänhallinta on tärkeä taito, joka auttaa nuorta kasvamaan vahvaksi ja itsevarmaksi aikuiseksi. Esimerkiksi nuoren negatiivinen minäkuva voi johtaa epäonnistumiskierteeseen. Elämänhallin vahvistaminen on prosessi, joka vaatii aikaa ja harjoittelua. Itsenäistymisprosessi on osa nuoren elämänhallintaa, yksilöllinen matka kohti aikuisuutta. Itsenäistyminen alkaa jo varhaisnuoruudessa ja jatkuu pitkälle aikuisikään. Nuoren itsenäistymisen polku rakentuu useista eri etapeista. Henkinen kasvu alkaa itsensä tiedostamisesta, itsereflektoinnin opettelusta, omien tunteiden tunnistamisesta, ymmärtämisestä ja hallitsemisesta. Tämän rinnalla kehittyvät päätöksentekokyky ja kriittinen ajattelu sekä valmius ymmärtää omien tekojen seuraukset ja ottaa niistä vastuu. Nuori alkaa pohtia omia arvojaan ja tavoitteitaan, mikä ohjaa hänen suuntaansa kohti aikuisuutta. Sosiaalinen itsenäistyminen näkyy kyvyssä hallita erilaisia sosiaalisia tilanteita, rakentaa ystävyyssuhteita ja löytää oma rooli eri yhteisöissä. Tulevaisuuden suunnittelu, opiskeluun sitoutuminen ja siirtyminen työelämään muodostavat tärkeän osan itsenäistymisprosessia. Lisäksi omaan talouteen muuttaminen, talouden hallinta ja vastuu omista menoista ovat keskeisiä taitoja, jotka tukevat nuoren kokonaisvaltaista elämänhallintaa. (Aaltonen ym., 2007, s. 185–186.)

Itsenäistyminen on taito toimia omatoimisesti ja vastata omista tarpeistaan. Se on olennainen osa ihmisen kasvua ja kehitystä, ja prosessi alkaa jo varhaislapsuudessa. Itsenäistymisen taidot ovat niitä valmiuksia, jotka auttavat yksilöä toimimaan itsenäisesti. Itsenäistymisen taidot kehittyvät vähitellen koko elämän ajan. Arjenhallinnan avulla yksilö kykenee ottamaan vastuuta omasta elämästään ja tekemään tietoisia valintoja, jotka edistävät hänen hyvinvointiaan. Arjenhallinta tarkoittaa kykyä huolehtia itsestään ja jokapäiväisestä elämästään. Se on taito hoitaa päivittäisiä asioita ja tehdä omia päätöksiä. Arjenhallintaa voidaan pilkkoa pienempiin osa-alueisiin, kuten kotitöihin, talouden hoitoon, laskujen maksamiseen, ruuanlaittoon ja riittävään unen saantiin. Yhteiskunta, yhteisöt, perhe, kaverisuhteet rakentavat arkea, minkä vuoksi sosiaalisten taitojen hallinta on olennainen osa arjenhallintaa. Arjenhallinta on osa laajempaa elämänhallintaa. Elämänhallintaan kuuluu arjenhallinnan lisäksi esimerkiksi itsetuntemus, tunteiden hallinta, arvot, unelmat ja tavoitteet. Kaikki nämä ovat kytköksissä itsenäistymistaitojen eri osa-alueisiin. (Korvela, 2014, s. 319–323.)

2.3 Jälkihuolto

Lastensuojelun jälkihuolto on tärkeä tukimuoto nuorille, jotka ovat olleet lastensuojelun asiakkaina sijaishuollossa ja ovat siirtymässä itsenäiseen elämään. Jälkihuollon tavoitteena on varmistaa, että nuoren siirtymä aikuisuuteen ja itsenäiseen elämään sujuu mahdollisimman hyvin ja turvallisesti. Lastensuojelun jälkihuolto on huolenpitoa ja tukea, jota tarjotaan sijaishuollon päättymisen jälkeen. Se ei ole enää varsinaista lastensuojelua sijaishuoltona, vaan erillinen tukimuoto, jonka tarkoituksena on auttaa nuorta itsenäistymään ja selviytymään aikuisuuden haasteista. Jälkihuolto toimii siltana nuoruudesta aikuisuuteen, se tarjoaa turvallisen jatkumon ja työkaluja itsenäistymisen tueksi. Jälkihuolto on investointi nuoren tulevaisuuteen. Sen tavoitteena on tukea ja auttaa nuorta löytämään oma paikkansa yhteiskunnassa ja saavuttamaan omat tavoitteensa. (Jälkihuolto, i.a.)

Onnistunut jälkihuolto auttaa nuorta rakentamaan itsenäistä elämää ja ehkäisee ongelmien uusiutumista. Se on investointi nuoren tulevaisuuteen. Onnistunut jälkihuolto on yksilöllistä, monipuolista, oikea-aikaista ja pitkäjänteistä tukea, joka

tukee nuoren itsenäistymistä ja hyvän elämän rakentamista sijaishuollon jälkeen. Haasteista huolimatta on tärkeää panostaa jälkihuoltoon, jotta sijoitetuilla nuorilla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet menestyä elämässä. (Pukkio & Hoikkala, 2016, s. 6–9.)

Lastensuojelun jälkihuoltoon oikeutetut nuoret voidaan lajitella neljään ryhmään:

1. Nuoret, jotka aikuistuvat yleisten palvelujen ja kohdennetun tuen turvin, eivätkä tarvitse erityisiä jälkihuollon tuettuja palveluita.
2. Nuoret, jotka tarvitsevat apua yleisten palvelujen ja tukien hakemisessa ja järjestämisessä tai tarvitsevat yksittäiseen tarpeeseen kohdennettua erityisen vaativaa tukea.
3. Monialaista ja vaativaa tukea tarvitsevat nuoret
4. Jälkihuollosta kieltäytyvät nuoret.

(Hirschovits-Gerz ym., 2022, s. 30.)

2.4 Polkumalli

Polkumallilla tarkoitetaan yhteiskunnan tarjoamien erilaisten palvelujen ja rahoituksen mahdollistamaa, yksilölliseen tilanteeseen sopivaa vaiheittaista etenemissuunnitelmaa, johon eri osapuolet sitoutuvat ja jota tarkistetaan olosuhteiden ja asiakkaan tilanteen muuttuessa, kun työskentelyä ohjaavat kriteerit täyttyvät. Nuoren näkökulmasta kyse on siirtymävaiheesta. Polku on henkilökohtainen reitti, joka on yksilöllisesti suunniteltu ja tukee elämän suunnittelua, suunnitelmien toteuttamista, arjen järjestämistä ja elämänhallintaa. Työskentely pohjautuu sosiaalisen vahvistamisen ajatukseen, asiakkaan kykyyn hoitaa arkisia asioita, ottaa vastuuta tekemisistään ja osallistua erilaisiin toimintoihin. Tämä edistää tilanetajun kehittymistä. (Yliruka ym., 2020, s. 9–13.)

Palvelupolkumalli on yleisluontoinen mallinnus, jonka sisällä voidaan toimia eri tavoin. Palvelupolkumallit ovat tärkeitä työkaluja laadukkaan ja asiakaslähtöisen työskentelyn varmistamiseksi. Ne selkeyttävät palvelujärjestelmää, parantavat ennakoitavuutta, tehostavat palveluiden yhteensovittamista ja edistävät

yhdenvertaisuutta. Vaikka haasteita on olemassa, palvelupolkumallien hyödyt ovat merkittäviä sekä nuorille että ammattilaisille. Palvelupolku malli huomioi nuoren yksilölliset palvelutarpeet sekä tarjolla olevat palvelut ja muut osallisuuden, tuen ja avun mahdollisuudet. Mallin avulla julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toiminta voidaan nivota osaksi nuoren aikuistumisen tukea. Monia palveluita tai monimuotoista tukea tarvitsevien nuorten palvelupolut jäävät helposti puutteellisiksi, jos kukin toimija tarkastelee niitä vain omien sisäisten resurssiensa ja palveluidensa näkökulmasta. Siksi tarvitaan verkostoajattelua ja monialaisia yhteistyörakenteita. Tällaisia yhteistyörakenteita voidaan kutsua ekosysteemeiksi, joilla tarkoitetaan avoimia prosesseja ja verkostoja, joissa osallisilla on yhteinen tahtotila luoda arvoa yhdessä. Ekosysteemejä pidetään lähtökohtaisesti itseorganisoituvina ja itseuudistuvina järjestelminä. Haasteina mallin toteuttamisessa ovat kuitenkin usein opitut toimintatavat sekä resurssi- ja organisaatiolähtöinen tarkastelutapa. (Niemelä & Kivipelto, 2019, s. 14, 17–18.)

2.5 Kohtaamisen taito

Lastensuojelussa nuoren kohtaamistaito on keskeinen ammatillinen taito. Se tarkoittaa kykyä luoda luottamuksellinen ja toimiva suhde nuoreen, ymmärtää hänen tarpeitaan ja näkökulmiaan sekä tukea häntä hänen tilanteessaan. Onnistunut kohtaaminen muodostaa perustan nuoren kanssa tehtävälle työlle. Nuoren kohtaamistaito on laaja ja moniulotteinen kokonaisuus, joka vaatii jatkuvaa kehittämistä ja itsereflektiota. Hyvä kohtaamistaito on kuitenkin avainasemassa onnistuneessa asiakastyössä ja nuorten auttamisessa. Kohtaamistaitoihin panostamalla voidaan parantaa työskentelyn laatua, vahvistaa asiakassuhdetta nuoreen ja edistää hänen hyvinvointiaan. (Inkinen & Lorentz, 2022, s. 32, 40.)

Osallisuus koostuu useista eri osa-alueista, joiden keskinäinen vuorovaikutus vaikuttaa asiakkaan kokemukseen osallisuudesta. Asiakas saa itse päättää, osallistuuko hän prosessiin vai ei. Hänellä on oikeus saada riittävästi tietoa työskentelyprosessista ja mahdollisuus vaikuttaa siihen. Osallisuuteen kuuluu myös tulla kuulluksi ja ilmaista mielipiteensä omiin asioihinsa omalla tavallaan. Tarvittaessa asiakas saada tukea ja apua ajatustensa jäsentämiseen ja ilmaisemiseen.

Hänelle tarjotaan mahdollisuus tehdä itsenäisesti päätöksiä, jotka vaikuttavat hänen omaan elämäänsä. (Turja, 2010, s. 31–32.)

Nuoren onnistunut kohtaaminen on tilanne, jossa hän kokee osallisuutta. Nuori kokee, että hänen tuen tarpeensa on tullut kuulluksi ja saa tarvitsemaansa tukea. Hänellä on mahdollisuus vaikuttaa ja valita itselleen sopivia tukitoimia. Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret kokevat kuitenkin, että tämä toteutuu puutteellisesti heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten osalta. Scannapiecon (2007) Yhdysvalloissa tekemässä laadullisessa tutkimuksessa, joka käsitteli sijaishuollosta itsenäistymisen haasteista. Osallistujat nostivat esiin merkittäväksi epäkohdaksi ammattilaisten puutteelliset kohtaamistaidot sekä kokemuksen siitä, etteivät ole saaneet riittävästi vaikuttaa omiin asiakassuunnitelmiinsä. Myös Yhdessä aikuisuuteen – Elämässä Eteenpäin (YEE) -hankkeen (2022) raportti osoittaa, kuinka kohtaamiset muovaavat lastensuojelun asiakkaiden elämää. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien nuorten, kuten jälkihuollon piirissä olevien, sosiaaliset suhteet rakentuvat pääosin heidän saamansa palveluiden kautta. Monilla heistä on taustalla luottamuksen puutetta sekä perheessä että aiemmissa palvelukokemuksissa.

Nuoren sosiaalinen kehitys on keskeinen osa nuoruusvuosia ja muodostaa perustan terveelle aikuisuudelle. Se on monimutkainen prosessi, johon vaikuttavat monet tekijät, kuten perhe, vertaissuhteet, koulu, kulttuuri ja yhteiskunta. Tukevilla nuorten sosiaalista kehitystä voidaan auttaa heitä kasvamaan tasapainoisiksi, sosiaalisesti taitaviksi ja hyvinvoiviksi aikuisiksi, jotka pystyvät rakentamaan mielekkäitä ihmissuhteita ja toimimaan aktiivisesti yhteiskunnassa. On tärkeää ymmärtää sosiaalisen kehityksen monimuotoisuus ja tarjota nuorille tarvittavaa tukea ja ohjausta sen eri vaiheissa. (Aaltonen ym., 2007, s. 85–89.) Lastensuojelun asiakkaan kohtaaminen edellyttää ammattilaiselta erityistä taitoa ja herkkyyttä. On hyvä pohtia, mitä nuorelta voi realistisesti odottaa tapaamisissa. Nuorelta voidaan odottaa läsnäoloa, ikätasoon sopivaa osallistumista, kohteliaaseen käytökseen pyrkimistä, rehellisyyteen pyrkimistä sekä mielipiteen ilmaisemista. Sen sijaan epärealistisia odotuksia ovat esimerkiksi välitön luottamus, jatkuvasti "hyvä" käytös, täydellinen tunteiden säätely, avautuminen heti kaikista vaikeista asioista, aikuismaisen osallistumisen odottaminen, nopea muutos käytöksessä

tai kiitollisuuden osoittaminen. Onnistunut kohtaaminen rakentuu yhteistyössä nuoren kanssa. Vastavuoroisesti nuori voi odottaa ammattilaiselta kohtaamistai-toja, empaattista asennetta ja kykyä rakentaa luottamuksellinen ja turvallinen suhde. (Aaltonen ym., 2007, s. 105, 115.)

2.6 Yhteensovittava työskentely

Jälkihuolto on sijaishuollon jatkumo, jonka tehtävänä on mahdollistaa onnistunut siirtymä ja tukea itsenäistymistä sijaishuollon jälkeen. Sijaishuollosta itsenäisty-vät nuoret siirtyvät lapsuudesta aikuisuuteen usein hyvin yksin ja nopeammassa aikataulussakuin ikätoverinsa. Nuorella ei useinkaan ole mahdollisuutta palata takaisin sijaishuoltoon, joten aika ja tila asioiden käsittelylle ovat erilaiset kuin muissa olosuhteissa itsenäistyvillä nuorilla. Systeemisen ja yllirajat ylittävän yh-teistyön avulla voidaan rakentaa nuorelle turvallinen ja jatkuvuutta tarjoava polku kohti itsenäisyyttä. (Hirschovits-Gerz ym., 2022., s. 177.)

Yhteensovitettavat työskentely- ja palvelumallit asiakastyössä mahdollistavat joustavuuden, asiakaskeskeisyyden ja tehokkuuden. Yhteensovittava työsken-tely on sujuvaa ja tehokasta työskentelyä ja tavoitteena on saavuttaa yhteiset päämäärät. Yhteensovittava työskentely ei ole ainoastaan sitä, että ihmiset työs-kentelevät samanaikaisesti tai samassa paikassa, vaan he jakavat tietoa ja osaa-mistaan, ja ratkaisevat ongelmia yhdessä. Työskentely on aktiivista ja asiakas-lähtöistä yhteistyötä. Eri palveluita yhteensovittava työskentely on rakenteellinen ja systemaattinen tapa organisoida eri tahojen ja palveluiden yhteistyötä lapsen ja perheen asioissa. (Sotenvigaattori, i.a.)

Voimavara- ja ratkaisukeskeisessä työskentelyssä etsitään suuntaa, jonka lähtö-kohtana on asiakkaan kyky toimia itse. Työskentelyssä korostuu myös tavoitteel-lisuus sekä työntekijän ja asiakkaan suhteen yhteistoiminnallinen rakentuminen. Ratkaisukeskeisessä työskentelyssä asiakas asettaa itse omat tavoitteensa, sillä hän on oman elämänsä ja tilanteensa asiantuntija. Työskentelyssä keskitytään asiakkaan tavoitteiden saavuttamiseen hyödyntäen hänen omia vahvuuksiaan. Tavoitteena on auttamaa asiakasta tunnistamaan ja käyttämään omia

vahvuuksiaan ja voimavarojaan. Huomio kohdistetaan aiempiin onnistumisiin, osaamiseen, toiveisiin sekä uusien ja vanhojen tavoitteiden toteuttamiseen. Ratkaisukeskeisyydessä asiakkaalle ei tarjota valmiita ratkaisuja, vaan hän on vastuussa omasta elämästään. Työntekijä ei voi muuttaa asiakasta, vaan tekee työtä asiakkaan kanssa, ei hänen puolestaan. (Vuokila-Oikkonen, 2018, s. 90–93.)

Brissonin ym. (2022) Yhdysvalloissa tekemässä tutkimuksessa arvioitiin sijaishuollosta itsenäiseen elämään siirtyviä nuoria. Bridging the Gap (BTG) -interventio tuetussa asumisessa on suunniteltu yhdistämään asumispalvelut ja itsenäisen asumisen valmennus, jotta nuorten siirtymävaiheen asumisen ja sosiaalisen tuen tarpeisiin voidaan vastata tehokkaasti. Tässä tutkimuksessa käytettiin yhdistettyjä menetelmiä sijaishuollosta siirtyvien nuorten tarpeiden ymmärtämiseksi ja tukitoimien onnistumisen arvioimiseksi. Tutkimus vahvisti, että sijaishuollosta itsenäistyvillä nuorilla on monialaisia haasteita, ja heidän siirtymänsä aikuisuuteen on usein vaativampi kuin muilla nuorilla. Tulosten mukaan BTG:n ja ILC:n yhdistetty tuki edisti merkittävästi osallistujien onnistunutta siirtymistä itsenäiseen elämään. Tulokset tukevat käsitystä siitä, että tuettu asuminen voi onnistuneesti tukea siirtymää sijaishuollosta itsenäiseen asumiseen. Ne viittaavat myös siihen, että itsenäisen asumisen tukityöskentely ja muut nuorille suunnatut ohjelmat voisivat kehittää toimintaansa entistä paremmin vastaamaan nuorten monialaisiin tarpeisiin tämän siirtymän aikana. Tutkimuksen mukaan valmius vastaanottaa sosiaalista tukea tai halukkuus osallistua tukityöskentelyyn ovat keskeisiä tekijöitä onnistuneen siirtymän kannalta.

3 FAMILAR, AVOPALVELUT UUSIMAA

Familiarin Uudenmaan avo- ja asumispalveluiden toiminnan teoreettisena viitekehystenä toimii ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys. Työskentelyn tärkeimpinä periaatteina ovat asiakkaan yksilöllinen kohtaaminen, dialogiin pyrkiminen sekä asiakkaan ajattelutavan, maailmankatsomuksen, ideologian ja arvojen

kunnioittaminen. Asiakas on aina oman elämänsä asiantuntija. Moniammatillisen työskentelyn avulla pyritään asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen, ja yhteistoiminnan kautta pyritään saavuttamaan työskentelylle asetetut tavoitteet. Edistyminen tapahtuu jokaisen asiakkaan kohdalla pienin askelin ja asiakkaan ehdoilla. Työskentelyssä hyödynnetään systeemistä työtettä, jonka tavoitteena on asiakaslähtöinen, suunnitelmallinen ja avoimeen vuorovaikutukseen perustuva asiakassuhde. Työskentely ei ole varsinaista terapiaa, mutta terapeutinen työote on vahvasti läsnä. Toiminnalla tuetaan asiakkaiden kuntoutumista ja toipumista sekä asiakkaan toimintaa pyritään ohjaamaan pois haitallisista toimintamalleista. Työn perustana ovat positiivisen psykologian eri menetelmät, voimavaroalähtöisyys sekä toiveikkuuden ylläpitäminen haasteet rohkeasti kohdaten. (Familiar, Avopalvelut Uusimaa, 2024.)

Aikuisten ammatillinen tukihenkilötyö on yli 18-vuotiaille suunnattua asiakaslähtöistä ihmissuhdetyötä. Sen tavoitteena on tarjota luotettava tukihenkilö arjen ja elämänhallinnan tueksi erityisesti henkilöille, jotka kamppailevat mielenterveysongelmien, syrjäytymisen tai neuropsykiatristen haasteiden kanssa. Työhön kuuluu asiakkaan arjessa rinnalla kulkeminen arjessa, kuunteleminen, voimavarojen etsiminen, asumisen turvaaminen sekä aktivointi kodin ulkopuoliseen toimintaan. (Familiar, i.a.)

Familiarin tuetun asumisen palvelut on suunnattu 18–25-vuotiaille lastensuojelun laitoksesta tai kotoa itsenäistyville nuorille, joilla on haasteita asumisen kanssa. Tuetussa asumisessa on mahdollista muuttaa Familiarin jälleenvuokraamaan asuntoon. Palvelut räätälöidään yksilöllisesti ja niihin sisältyy aina tukityöskentely ja kuntouttava toiminta. Tavoitteena on tukea nuorta kohti itsenäistä asumista asteittain vahvistavan tuen avulla, jota vähennetään asumis- ja itsenäistymistaitojen karttuessa. Taustalla on kuntouttavan toiminnan ajatus, jonka tavoitteena on tukea nuorta löytämään omat voimavaransa ja saavuttamaan itsenäinen elämä. (Familiar, i.a.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää jälkihuolto nuorten kokemuksia ja mielipiteitä itsenäistymisestä. Nuorten subjektiiviset, omakohtaiset kokemukset itsenäistymisen aikaisesta työskentelystä voivat selkeyttää käsitystä siitä, mitä asiakkaat odottavat itsenäistymispolun työskentelyltä. Tarkastelen opinnäytetyösäni siirtymän toteutumista ja työskentelyn onnistumista nuoren siirtyessä sijaishuollosta jälkihuoltoon. Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää nuoren itsenäistymispolkua sijaishuollosta jälkihuoltoon siten, että siirtymä vastaisi paremmin asiakkaiden tarpeita ja muodostaisi yhtenäisemmän kokonaisuuden.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä asioita nuoret pitävät tärkeinä jälkihuollon toteutumisessa?
2. Mihin asioihin nuoret panostaisivat siirtymisessä sijaishuollosta jälkihuoltoon?

5 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA TYÖELÄMÄTAHO

Opinnäytetyöni työelämän yhteistyötaho on Familiar Oy, joka kuuluu Mehiläinen-konserniin. Familiar Oy syntyi vuonna 2015, jolloin Mediverkon ja Mehiläisen lastensuojelupalvelut yhdistyivät valtakunnalliseksi toimijaksi. Vuoden 2016 jälkeen kokonaisuuteen on liittynyt useita palveluntuottajia ja organisaatioita. Familiar Oy:n palveluksessa on noin 1500 alan ammattilaista. Yritys tekee vuosittain yhteistyötä noin 200 kunnan ja kuntayhtymän kanssa. Familiar Oy on tehnyt uraauurtavaa työtä palveluiden vaikuttavuuden ja asiakaskokemuksen mittauksen saralla lastensuojelussa kehittämällä mm. sijaishuollon asiakkaiden toimintakykymittarin. Toimintakykymittari on käytössä kaikissa Familiar Oy:n lastenkodeissa ympäri maata. (Familiar, i.a.)

Familiarin avopalvelut tarjoavat monipuolisesti tukivaihtoehtoja lapsille, perheille ja aikuisille. Avopalveluiden tarkoituksena on edistää tuen tarpeessa olevien vuorovaikutusta, toimintakykyä, psyykkistä kuntoutumista ja hyvinvointia heidän omassa toimintaympäristössään. Työskentelyssä hyödynnetään jokaisen omia voimavaroja, taitoja ja vahvuuksia elämänhallinnan tukemiseksi. (Familiar, i.a.)

6 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA SEN ANALYYSI

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Tutkimusaineisto kerättiin Familiar Oy:n Uudenmaan avopalveluista jälkihuoltoon oikeutettujen asiakkaiden tapaamisten yhteydessä. Avopalveluiden asiakkaiden ikäjakauma oli 19–24 vuotta. Kohderyhmästä valikoitui yhdeksän asiakasta, jotka olivat halukkaita osallistumaan kyselyyn ja vastaamaan haastatteluun. Kyselyä toteutettaessa ilmeni, etteivät vastaajat kyenneet vastaamaan esitettyihin kysymyksiin. Kaksi vastaajista koki kysymykset liian vaikeiksi, ja viisi vastaajista ei ymmärtänyt kysymyksiä. Heiltä puuttui käsitys siitä, mitä ovat jälkihuollon tukipalvelut ja itsenäistymissuunnitelma. Yksi haastatteluista onnistui tuetusti.

Kyselyn toteutustapaa muutettiin tämän perusteella. Kysymykset yksinkertaistettiin ja lähetettiin viestinä kahdeksalle henkilölle WhatsAppin kautta. Vastaajat vastasivat kysymyksiin ääniviestein:

1. Kerro omin sanoin ajasta, kun oli aika muuttaa pois laitoksesta. Mitä kaikkea siihen liittyi, millaista tukea sait ja keneltä?
2. Kerro mitä apua olisit halunnut ja tarvinnut silloin. Mitä vinkkejä antaisit meille jälkihuollon ja laitoksen työntekijöille, jotta laitoksesta omilleen muutto olisi onnistunut.
3. Onko jotain muuta, mitä haluaisit sanoa.

Vastauksia saatiin kahdelta kyselyyn osallistuneelta. Viisi ei vastannut lainkaan ja yksi ilmoitti, ettei osannut vastata kysymyksiin. Lisäksi kolme haastattelua toteutettiin asiakastapaamisilla vapaamuotoisina keskusteluina, jossa vastaajat kertoivat omaan tahtiin eri muistojaan ja kokemuksiaan itsenäistymisestä. Vastaajat antoivat luvan käyttää kertomaansa tietoa anonymisti tässä opinnäytetyössä.

Tutkimukseen valikoitui yhdeksän henkilöä, joista kaksi ei vastannut lainkaan ja yksi koki kysymykset liian vaikeina. Vastauksia saatiin lopulta kuudelta henkilöltä. Tutkimusaineistoa kertyi seuraavasti: kolme litteroitua nauhoitettua vastausta, joista muodostui yhteensä 32 sivua aineistoa, sekä kolme vapaamuotoista haastattelua, joiden yhteiskesto oli 7 tuntia ja 30 minuuttia.

Tutkimustulokset analysoitiin sisällönanalyysin menetelmän mukaisesti. Kyselyiden ja haastatteluiden vastaukset perus litteroitiin; puhe litteroitiin sanatarkasti puhekieltä noudattaen, mutta täytesanat, toistot, äännähdykset poistettiin. Aiheeseen liittymätön puhe voitiin harkitusti jättää litteroimatta. Haastateltavien oikeita nimiä ei ole käytetty tutkimus materiaalissa eikä niiden tallennuksissa. Vastaajat anonymisoitiin haastatteluiden numeroinnilla, vaitiolovelvollisuutta ja yksityisyydensuojaa noudattaen. Kyselyistä ja haastatteluista saatujen vastausten analyysi toteutettiin sisällönanalyysin avulla. Aineisto tiivistettiin ja selkeytettiin siten, että vastaukset jaoteltiin teemoihin värikoodauksen avulla. Aineistosta etsittiin ja poimittiin tutkimuskysymyksiin liittyvää tietoa. Teemoina nousivat esiin tuen puute, tuen tarve, turvallisuus, tiedonsaanti ja välittäminen.

7 TULOKSET

Familiarin Uudenmaan avopalveluissa jälkihuoltoon oikeutettujen asiakkaiden haastatteluja toteutettiin viidellä tapaamisella ja osa vastaajista halusi vastata kysymyksiin ääniviestillä WhatsAppin kautta.

7.1 Palveluiden jatkumon toteutuminen

Tavoitteena oli selvittää vastaajien mielipiteitä siitä, miten heidän siirtymisensä sijaishuollosta jälkihuollon piiriin on toteutunut, minkälaista tukea he ovat siihen saaneet ja keneltä. Lähes kaikki vastaajat kertoivat, etteivät olleet saaneet min-käänlaista tukea laitoksesta itsenäistyessään. Yksi vastaaja oli saanut tarvitsemaansa apua ja tukea sekä laitokselta että uusilta jälkihuollon työntekijöiltä.

Vastauksista (kuva 1) nousi esiin varhaisen tuen puuttuminen sijaishuollon laitok-sissa sekä yhteistyön puute sijaishuollon ja jälkihuollon välillä, mikä on estänyt jatkumon toteutumisen. Itsenäistymistyöskentelyä ei useinkaan oltu aloitettu ajoissa, jos ollenkaan. Useammalla vastaajalla oli tunne, ettei kukaan välitä heistä tai että työntekijöitä ei kiinnosta heidän itsenäistymisensä ja laitoksen jäl-keinen elämä. Vastaajat kokivat, etteivät olleet saaneet riittävästi tietoa jälkihuol-lon oikeuksista ja etuuksista. He eivät tieneet, mitä tukitoimia olisi ollut saatavilla itsenäistymisen ja aikuistumisen tueksi. Useammalla vastaajista ei ollut tukihen-kilöä täysi-ikäistytyään. He olisivat kaivanneet enemmän tukea asioidensa hoi-tamiseen ja erilaisten sopimusten tekemiseen sekä kelan tukien hakemiseen. Li-säksi vastaajat kokivat tarvitsevansa tukea elämänhallinnan varmistamiseen, säännöllisen päivärytmin rakentamiseen, joka tukisi arjen hallintaa. Laitoksesta pois muuttaessa heillä ei ollut opiskelu-, työpajajaksoa- tai muuta vastaavaa toi-mintaa tukemassa siirtymää itsenäiseen elämään.

Kuva 1. Nuorten kokemuksia itsenäistymisestä

Mun mielestä silloin kun pääsee laitoksesta, jos ei silloin saa mitään tukea tai ohjaajia. Nuoret joutuu tai lähtee vähän helpommin huume elämän suuntaan tai käyttää enemmän päihteitä. Huono kaveriporukkaa ja semmoinen huume elämä. Mulla itsellä on mennyt näin, mut jos heti joku ottais niiden niskasta kiinni niin eihän ne pystyisi, olisi vähän vaikeampi lähteä sitä huumeen elämään aloittaa.

Mä muutin laitoksesta tai eholta, niin en mä saanut mistään tukea ja vaikka olisin sitä tarvinnut, mutta ei ketään silloin kiinnostanut. Olisin tarvinnut tukea esimerkiksi asumiseen, oon ollu kuitenkin vuodenkin koditon ja silloin olisi tarvinnut tukea asunto ja muissa tuki asioissa.

Tavoitteena oli selvittää vastaajien tuen tarpeita sekä heidän ajatuksiaan ammatilaisille itsenäistymisen tukemisesta ja siihen liittyvästä työskentelystä. Vastaajat kokivat tukityöskentelyn tarpeelliseksi. Useampi heistä arvioi, että olisi voinut välttyä monilta ongelmilta, mikäli olisi saanut tukea jälkihuollon tukityöskentelyn kautta. Vastaajista useat olivat menettäneet luottotietonsa vuoden sisällä. Heille oli kertynyt vuokravelkaa, ja kolme vastaajista oli menettänyt asuntonsa. Useammalla oli myös paljon maksamattomia laskuja, erityisesti terveydenhuoltoon ja sähköyhtiöille.

Sossuille palautetta siitä avoimuudesta, että kerrottaisiin niistä tuista ja mahdollisuuksista ja mitä voisi hakea. Mulle ei oikein koskaan mitään kerrottu, veloistakin mun ulosoton kautta selvis nää, että sosiaalitoimi ja mun edunvalvojan olisi pitänyt kertoa näistä kaikista taakusäätiöistä ja sosiaaliluototuksista.

Mä en koskaan saanut mitään apua tuollaisiin taloudellisiin asioihin. Se olisi ollut ehkä se mitä mä olisin todella paljon niin kun tarvinnut ja halunnut niin, että olisi ollut sellaista tukea.

Vastaajat olivat kaikki menettäneet luottotietonsa 18-vuotiaana. Ulosottovelka kuormittaa kokonaisvaltaisesti taloutta, kasvaa vuosien aikana suureksi ja vaikeuttaa monia asioissa, kuten kotivakuutuksen ottamista ja oman vuokra-asunnon saamisesta.

7.2 Onnistunut jälkihuolto

Vastaajat toivoivat (Kuva 2), että jälkihuoltotyöskentely aloitettaisiin ajoissa ja että tuleviin jälkihuollon työntekijöihin pääsisi tutustumaan jo laitoksessa. Vastaajat kokivat tutustumisen tärkeäksi siirtymävaiheen kannalta. Muutosten keskellä aiempi kontakti tukihenkilöön madaltaa avun pyytämisen kynnyistä. Vastaajat kokivat hyötyneensä tukihenkilön kanssa työskentelystä. Ainoastaan yhdellä vastaajista siirtymä laitoksesta itsenäistymiseen oli toteutunut jatkumona. Useimmat vastaajista olivat saaneet jälkihuollon tukityöskentelyä vasta myöhemmin, noin 20 vuoden iässä.

Kuva 2. Nuorten toiveet ammattilaisille

Itsenäistymistyöskentelyn aloittaminen jo 16-vuotiaana laitoksessa. Kaikki asiat hoidetaan laitoksessa valmiiksi, jos ei nuorta kiinnosta asioitaan hoitaa. Tää vaikeuttaa niitten elämää täysi-ikäistyessä, kun ei osaa hoitaa mitään omia asioita eikä ymmärrä niiden hoitamatta jättämisen vakavuutta.

Ilman tukityöskentelyä olisin varmaan kuollu jo kadulle.

Tosi paljon ollut hyötyä mulle, että on ollut tukihenkilö ja että on joku joka tietää. On joku aikuinen käytännössä siellä elämässä joka, pystyy auttamaan ja tukemaan tarvittaessa kaikissa asioissa.

Vastaajilla ei ollut peruskoulun jälkeistä koulutuspaikkaa tai suoritettua ammattitutkintoa. Useammilla vastaajista ei edelleenkään ole mitään säännöllistä päiväohjelmaa. Yksi vastaajista tekee säännöllisesti keikkatöitä.

8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuksen eettisyydessä on varmistettu vastaajien yksilöllisten kokemusten kunnioittaminen. Vastaajien haastattelut ja kyselyvastaukset on tallennettu juuri sellaisina kuin he ne ovat ilmaisseet. Vastaajien yksityisyyden ja anonymiteetti on huomioitu tutkimusaineistoa aineistoa litteroitaessa. Käytetyistä suorista lainauksista ei voida tunnistaa vastaajia.

Nuorten haastatteluissa pyritään vuorovaikutteiseen ilmapiiriin, jossa he voivat avoimesti kertoa mielipiteensä. Tällä tavoin saadaan syvällisempi käsitys heidän ajatuksistaan, tunteistaan ja kokemuksistaan, mikä on olennaista toiminnan kehittämiseksi vastaamaan heidän tarpeitaan. (Kallinen & Pirskanen, 2022). Tutkimusaineiston kerääminen toteutettiin työpaikallani, Familiar Oy:n avopalveluissa. En koe eettistä ristiriitaa siitä, että olen ollut asiakassuhteessa vastaajiin, koska tutkimuskysymykset koskevat mennyttä aikaa, eivätkä vastaajat ole olleet tutkimusta koskevana ajanjaksolla asiakaitamme. Sopivaksi vastaustavaksi valikoituivat vapaamuotoinen haastattelu ja ääniviestit.

Haastattelut toteutin asiakastapaamisten yhteydessä, ja kyselyyn vastaukset saatiin ääniviesteinä WhatsAppin kautta. Vastaajat ovat antaneet luvan käyttää heidän kertomiaan kokemuksia ja asioita opinnäytetyössäni. Nuorten ainutlaatuisen näkökulma elämään ja yhteiskuntaan tuo uusia ideoita aikuisten vakiintuneisiin ajattelumalleihin. Tutkimuksen tavoitteena oli saada jälkihuoltoon oikeutetun nuoren omakohtainen kokemus itsenäistymisen aikaisesta työskentelystä sekä selvittää heidän kokemuksiaan ja mielipiteitään itsenäistymisestä. On tärkeää, että nuoret kokevat osallisuutta, sekä oikeutta vaikuttaa että tunnetta siitä, että heidät kuullaan. Tutkimushaastattelu tarjoaa heille mahdollisuuden tulla nähdyksi ja kuulluksi, mikä voi vahvistaa heidän osallisuuden tunnettaan. Saamani vastaukset eivät muodosta yleistettävää tutkimustulosta, vaan ne edustavat valikoituneiden nuorten näkemyksen ja kokemuksen asiasta.

Opinnäytetyöni tutkimushaastattelun tarkoituksena on tuoda esiin sijaishuollosta itsenäistyneen nuoren omakohtainen kokemus ja ne haasteet, jotka eivät käy ilmi

pelkkiä tilastotietoja tarkastelemalla. Opinnäytetyö voi toimia osana laajempaa kokonaisuutta tai jatkaa aiheen käsittelyä, jotta sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren itsenäistymispolkua voitaisiin kehittää paremmin heidän tarpeitaan vastaavaksi ja eheämmäksi jatkumoksi.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää nuorten kokemuksia ja mielipiteitä itsenäistymisestä sekä kuulla heidän kokemuksiaan siihen liittyvästä työskentelestä. Saavutin tavoitteeni toteuttamalla laadullisen kyselyn lastensuojelun asiakkaille, jotka olivat jo siirtyneet jälkihuollon piiriin. Toteutusvaiheessa ilmeni tyypillinen haaste nuorten kanssa työskenneltäessä. Ammattilaisten käyttämä kieli ja termistöt eivät kohtaa nuoren ymmärrystä. Olen havainnut saman ilmiön myös omassa työssäni lastensuojelussa. Kyselyssä käytettiin termejä, kuten "jälkihuollon tukipalvelut" ja "itsenäistymissuunnitelma", joita vastaajat eivät ymmärtäneet. Kukaan ei osannut kuvata omaa itsenäistymispolkuaan sijaishuollosta jälkihuoltoon. Nuorilla ei ollut tarkkaa muistikuvaa ajasta, jolloin he siirtyivät pois sijaishuollosta. He kokivat jääneensä ilman tukea ja apua; monelle jäi tunne, ettei ammattilaisia kiinnosta, miten heille käy.

Osa vastaajista ei muistanut jälkihuollon työntekijöitään ja pohti, oliko heillä edes ollut sellaisia. Kaksi vastaajaa kertoi saaneensa onnistuneen siirtymiskokemuksen, kun jälkihuollon tukityöskentely oli aloitettu ajoissa ennen heidän siirtymistään. Muiden kohdalla tukityöskentely alkoi vasta noin vuosi täysi-ikäistymisen jälkeen. Vastaajat pohtivat, olisiko heidän tilanteensa nyt parempi, jos he olisivat saaneet vahvaa jälkihuollon tukea ja tuetun asumisen palveluita heti alussa.

Samansuuntaisia tuloksia on raportoitu myös Teksasissa tehdyssä tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin nuorten siirtymistä sijaishuollosta itsenäiseen elämään (Scannapieco ym., 2016). Tutkimuksen mukaan useimmilla sijaishuollosta

lähtevillä nuorilla ei ollut riittäviä taloudellisia, sosiaalisia tai terveydenhuollon tukitoimia siirtymän tueksi, mikä asetti merkittävän taakan heidän harteilleen. Tutkimuksessa todettiin, että siirtymävaiheen tukityöskentelyllä ja itsenäiseen asumiseen valmistautumisella oli myönteinen vaikutus nuorten itsenäistymiseen. Vaikutuksia mitattiin viidellä osa-alueella: koulutus, työllisyys, työllistettävyys, talouden hallinta ja tuettu asuminen. Nuorten tilanne parani merkittävästi neljällä osa-alueella ja pysyi ennallaan työllisyyden saralla.

Kaikki vastaajat olivat menettäneet asuntonsa ja useampi heistä koki sosiaalityöntekijänsä työskentelyn negatiivisesti. He kokivat, ettei heitä kuultu tai ymmärretty asiakaspalaverissa. Moni ei pystynyt luottamaan sosiaalityöntekijäänsä, koska ei ollut saanut tietoa jälkihuollon palvelupolusta tai tukimahdollisuuksista.

Vuonna 2016 Teksasissa tehty tutkimus toi esiin samankaltaisia haasteita. Tutkimuksessa todettiin, ettei useimmilla sijaishuollosta lähtevillä nuorilla ollut tarvittavia tukitoimia onnistuneeseen siirtymään. Siinä korostettiin myös sitä, kuinka siirtymävaiheen tukityöskentelyllä voi olla myönteisiä vaikutuksia nuorten elämään. Tuloksia mitattiin viidellä osa-alueella, ja tilanne parani merkittävästi neljällä niistä. (Scannapieco ym., 2016.)

Onnistunut itsenäistyminen sijaishuollosta jälkihuoltoon vaatii jatkumon lisäksi ammattilaisten välistä yhteistyötä. Yhteistyön ajoissa aloittaminen mahdollistaa paremman pohjan jälkihuollon onnistumiselle. Tämä ymmärretään kyllä puheissa ja suunnitelmissa sekä sijaishuollon että jälkihuollon puolella, mutta ongelmaksi muodostuu käytännön toteutus. Aiheesta on tehty useita tutkimuksia, opinnäytteitä, kokemusasiantuntijoiden työpajoja, mutta muutokset eivät ole siirtyneet käytäntöön. Tulokset tukevat käsitystä, että nuoren itsenäistymispolku sijaishuollosta jälkihuoltoon toteudu hänen tarpeidensa mukaisesti. Savolaisen (2016) opinnäytetyössä, jossa haastateltiin Familiar Oy:n sijaishuollon erityisyksiköiden nuoria, nousi esiin samoja elementtejä kuin nykyisessäkin aineistossa. Nuoret kokivat itsenäistymisen odotetuksi ja mukavaksi asiaksi, mutta olisivat silti toivoneet enemmän tukea siirtymävaiheeseen. Inkinen ym. (2022) Elämässä eteenpäin - YEE-hankkeen kokemusasiantuntijoiden työpajassa syntynyt "unelmien jälkihuolto" sisälsi keskeisiä elementtejä, kuten varhainen tutustuminen

jälkihuollon henkilöstöön ja oikeuksiin, verkostojen aktivointi, suunnitelmallinen itsenäistyminen, tuen läpikäynti ja nuoren omien tavoitteiden määrittely sekä sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan roolien selkeyttäminen.

Lastensuojelun palveluita tuottavien yritysten ja eri hyvinvointialueiden strategioissa puhutaan systeemisestä, yli rajojen ulottuvasta yhteistyöstä. Sen avulla voidaan yhdessä rakentaa nuorelle turvallinen ja johdonmukainen polku kohti itsenäistä elämää. Lastensuojelujärjestelmän tasolla tarvitaan ideologista siirtymistä vanhentuneista käytännöistä kohti nuoren tarpeita vastaavaa tukea.

Nuorten siirtyminen sijaishuollosta itsenäistymisen elämänhallintaan ja sen tukemiseen. Tavoitteena tulisi olla uuden palvelupolun rakentaminen, jossa siirtymä puoli-itsenäiseen elämäntilanteeseen tuetaan aktiivisella ja jäsennellyllä valmennuksella, tuella ja palveluilla. Nuorille voitaisiin rakentaa palvelujatkumo, jonka avulla opitaan elämänhallintaan liittyviä taitoja, kuten budjetointi, kodinhoito, pyykinpesu, siivous, aterioiden suunnittelu ja ruoanlaitto. (Scannapieco ym., 2016).

Kaiken edellä mainitun perusteella voidaan todeta, että nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset voivat katsoa peiliin silloin, kun itsenäistymisen tuki ei toteudu johdonmukaisesti. Asiantuntijuuden ja ammatillisen osaamisen hyödyntäminen Familiarin omissa palveluissa voisi mahdollistaa muutoksen kohti parempaa jälkihuoltoa. Haluaisin päästä kokeilemaan, voidaanko näihin haasteisiin vastata kohdennetulla, monialaista työskentelyä tukevalla intensiivisellä työskentelyllä. Ammattilainen voisi toimia eräänlaisena sillanrakentajana nuoren itsenäistymispolulla sijaishuollosta jälkihuoltoon. Tarjoamalla asiantuntijuutta lastensuojelun ja jälkihuollon rajapinnoilla, voitaisiin rakentaa palveluja tarvitsevalle nuorelle johdonmukainen polku, jossa turvataan tukipalveluiden jatkumo. Nuorta osallistavalla työskentelyllä – jossa nuorta kohdataan ja kuullaan hänen tarpeistaan ja suunnitelmistaan – voidaan mahdollistaa aidosti yksilöllinen itsenäistymisen tuki.

LÄHTEET

- Aaltonen, M., Oksanen, T., Vihunen, R., & Vilén, M. (2007). *Nuoren aika*. (3. uud. p.). WSOY.
- Brisson, D., Wilson, J H., Medina, E., Hughey, C., Chassman, S., & Calhoun, K. (2022). *Experiences of Youth Transitioning Out of Juvenile Justice or Foster Care Systems: The Correlates of Successful Moves to Independence*. *Child & Adolescent Social Work Journal*, 07380151, Feb2022, Vol. 39, Issue 1
- Familiar, Avopalvelut Uusimaa. (2024). Työskentelyn viitekehys. [Sisäinen työohje].
- Familiar. (i.a.). Avopalvelut Uusimaa. Saatavilla 20.11.2024. <https://familiar.fi/toimipaikat/avopalvelut-uusimaa>
- Heino, T., Hirschovits-Gerz, T. & Weckroth, N. (2022). Nostoja ja pohdintaa. Teoksessa: Hirschovits - Gerz, T., Weckroth, N., & Heino, T. (Toim.). (2022). *Ikkuna aikuistumiseen*. (s. 167-188). (Raportti 2). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-815-6>
- Hirschovits - Gerz, T., Weckroth, N., & Heino, T. (2022). *Ikkuna aikuistumiseen*. (Raportti 2). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-815-6>
- Huttunen, L. (2010). Tiheä kontekstointi: haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa: Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. *Haastattelu analyysi*. Vastapaino Tampere. (e-kirja)
- Inkinen, H. & Lorentz, R. (2022). Nuorten kokemuksesta nousevia kehittämistoi-veita lastensuojelun jälkihuoltoon. Teoksessa: Hirschovits - Gerz, T., Weckroth, N., & Heino, T. (Toim.). (2022). *Ikkuna aikuistumiseen*. (s. 32-39). (Raportti 2). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-815-6>
- Jälkihuolto. (i.a.). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyopro- sessi/jalkihuolto>
- Kallinen, K., & Pirskanen, H. (2022). Lasten ja nuorten tutkimushaastattelu. e- kirja. Gaudeamus.

- Kiuru, N. (2023). Nuoruus. Pulkkinen, L., Ahonen, T., & Ruoppila, I. (Toim.). (2023). *Teoksessa: Ihmisen psykologinen kehitys*. (10. uud.p.). PS-kustannus. e-kirja
- Korvela, P. (2014). Arjen rakentumisen ja rytmien kokoavaa tarkastelua. Teoksessa Korvela, P., & Tuomi-Gröhn, T. (2014, toim.). *Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohtissa*. Helsinki: Kuluttajatutkimuksen kirjoja 9. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/31acb5e5-d399-49ab-9e27-24365a293d65/content>
- Niemelä, J., & Kivipelto, M. (2019). *Asiakaslähtöinen palvelupolkumalli tulevaisuuden sote-keskusten lähtökohdaksi*. (Työpaperi 37). Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-426-4>
- Pukkio, S. & Hoikkala, S. (2016). Mitä jälkihuolto on. Teoksessa Pukkio, S. & Hipp, T. (2016, Toim.). *Mikä jälki jää. Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön*. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Savolainen, N. (2016). *Nuorten osallisuus itsenäistymissuunnitelman kehittämisessä lastensuojelun erityisyksiköissä* [Opinnäytetyö, Laurea, ammattikorkeakoulu]. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/118533/Opinnaytetyo%20Ninja%20Savolainen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Scannapieco, M., Connell-Carrick, K., & Painter, K. (2007). *In their own words: Challenges facing youth aging out of foster care*. *Child & Adolescent Social Work Journal* (5).24. s. 423–435.
- Scannapieco, M., Smith, M., & Blakeney-Strong, A. (2016). *Transition from foster care to independent living*. Ecological predictors associated with outcomes. *Child and adolescent social work journal* 33. s. 293-302
- Sotenavigaattori. (i.a.) Sote Navi- Laadukastyö ja tyytyväinen asiakas. Saatavilla 12.10.2024 <https://sotenavigaattori.fi/laadukas-palvelu-ja-tyytyvainen-asiakas/>
- Turja, L. (2010). Lapset osallisina – Kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. *Varhaiskasvatus tänään*. *Varhaiskasvatus tänään*, 5/2011, s. 24–35. <http://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>
- Vuokila-Oikkonen, P., & Keskitalo, E. (2018). Sosiaalisen kuntoutuksen voimavara- ja ratkaisukeskeiset menetelmät. Teoksessa Kostilainen, H. &

A. Nieminen (toim.), *Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia* (s. 90–93). (Diak työelämä 13). Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Yliruka, L., Kantoluoto, A., Heino, T., Laine, T., & Hipp, T. (2020). *Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus*. (Työpäperi 32). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-552-0>

Yliruka, L., Vartio, R., Pasanen, K., & Petrelius, P. (2018). *Monimutkaiset ja erityistä osaamista edellyttävät asiakastilanteet sosiaalityössä*. (Työpäperi 16). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [URN ISBN 978-952-343-](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-117-1)

[117-1.pdf](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-117-1)

LIITE 1.

Haastattelu kysymykset

Viesti lähetetty haastateltaville WhatsAppin kautta.

Hei,

Teen tutkimusta nuorten itsenäistymispolun toteutumisesta. Kuinka laitoksesta itsenäistyminen sujui. Haluaisin kuulla sun tarinan siitä. Voit vastata kysymyksiin ääniviestillä tai laitta vaikka videon. Kaikki vastaukset käsitellään yksityisyyttä kunnioittaen ja saamani vastaukset tulen tutkimuksen lopuksi hävittämään.

1.Kerro omin sanoin ajasta, kun oli aika muuttaa pois laitoksesta. Mitä kaikkea siihen liittyi, millaista tukea sait ja keneltä.

2.Kerro mitä apua olisit halunnut ja tarvinnut silloin. Mitä vinkkejä antaisit meille jälkihuollon työntekijöille ja laitoksen työntekijöille, jotta laitoksesta omilleen muuttaminen olisi onnistunut.

3.Onko jotain muuta mitä haluat sanoa.